

JOSIP VANDOT:

Kocljeva osveta.

Planinska pripovedka.

3.

»Krh-krh-vrsk!« je na ves glas zaškrpetalo in zaječalo med nizkim stropom siromašne Jankove bajte. Kocelj se je napol predramil in se je prevrgel na drugo stran. Pa je zopet zaspal in je spal dolgo, dolgo... »Krh-krh-vrsk!« je še huje zaječalo in škrpetnilo na stropu, da se je slišalo prav čudno in strašno. Zdaj pa se je Kocelj resnično prebudil in se je splazil izpod klopi. Mel si je zaspane oči in je godrnjal: »Čudno, čudno škrbeta. Skoro sem mislil, da rožlja divji birič s sabljo ali pa opleta krivooki stric Frcavec s svojimi krivimi nogami po bajti. Hoj, pa ni nikogar v čumnati. Sam sem.«

»Krh-krh-vrsk!« je zaškrpetalo tisti trenutek tako grozno, da je skočil Kocelj na noge. Od strahu so se mu naježili lasje na glavi, in strahoma je strmel v črno temo, ki je ležala po čumnati... »Kdo je tu?« je govoril ves prepadel. »Ali si ti, strašni birič? Ali pa si nemara ti, ljubi striček s krivimi nogami? — Oj, povej, povej!«

»Krh-krh-vrsk!« je zdaj zaškrpalo s tako močjo, da je bil Kocelj trdno prepričan: zdaj pa zdaj se podre nanj ves strop. Stisnil se je v kot, oči je pokril z rokami in je čakal... »Kaj pomeni vse to?« se je izpraševal. Toda nenadoma ga je spreletel po vseh udih čuden mraz, da se je Kocelj stresel na vso moč. — »Stara mati je — joj, mrtva stara mati je,« se je domislil in ga je bilo strah. »Iz groba je vstala in je prišla pome, da me reši iz krempljev strašnega biriča in še strašnejšega strica iz Podkuž... Joj, resnično je tako. Če škrpetne še enkrat, pa bom za gotovo vedel, da je prišla rajnka stara mati pome.«

In Kocelj je čakal in poslušal in ga je bilo strah. A nič več ni škrpetnilo, in zato se je Kocelj oddahnil. Že se je hotel splaziti nazaj pod klop; toda tedaj se je ozrl skozi ozko okence. Videl je, da ni noč zunaj nič več tako črna kakor prej. Zato je stopil naglo k okencu

in je pogledal ven. Na visoko nebo je pogledal in je videl, da so zvezde že pobledele. Rdečkast pas se je vil tam na vzhodu nad visokimi gorami, veter je poveval z zamolklim piskanjem okrog bajte... »Ovbe,« se je prestrašil Kocelj. »Glejte! Že se je pričelo daniti, a jaz sem še vedno v bajti, namesto da bi bil že visoko v gori... Čez pol urice pa bosta že tu krivonogi stric in strašni birič s svojo sabljo. Na, pa še odlašam in hočem še celo spati. Da me birič in stric zalotita v spanju kakor polha v šumi! Tako lepo bi se mi lahko smejala! Pa se ne bosta! Zato bo že skrbel Kocelj sam. Hvala Bogu, da je strop tako lepo zaškrpetal. Pa sem že mislil, da me hoče strah ali pa še celó uboga rajnka stara mati. Pa je rogovolil samo strop, ki je ves črviv in se bo podrl danes ali jutri. Zato pa bajta niti pet grošev ni vredna. A vse eno se je hoče krivogledi stric polastiti in jo hoče prodati za pet grošev. A ne boš je! — Bajta je moja in jaz lahko napravim z njo, kar hočem. Pa če jo tudi sam poderem, kaj tebi mar! Ali če jo tudi zažgem...«

Kocelj se je udaril z roko po čelu in se je zagrohotal na ves glas. »Zažgem bajto — zažgem jo!« je govoril. »Ne privoščim je krivogledemu stricu, pa tudi če jo proda samo za pet grošev — ne privoščim mu je! — Meni ne bo nič koristila siromašna bajta. In čemu naj mi bo? V mestu se mi bo godilo dobro in nikoli več se ne povrnem v te kraje. In čemu naj mi bo potem bajta? Čez teden dni se bo gotovo sama od sebe podrla. Zato pa je že bolje, da jo zažgem. Zažgem pa jo zato, da bo krivogledi stric iz Podkuž strašno škripal z zobmi. In birič se bo usajal in skakal od strahu in togote...«

Jankov Kocelj se je sam pri sebi škodoželjno smejal. Naglo je vrgel sredi čumnate dve slamnati plevnici. Svečo je prižgal in jo je vtaknil v suho slamo. Culico je vrgel preko rame in je stopil k vratom. Tam pa je počakal tri trenutke in je gledal na gorečo svečo. Plamenček je brlel in se je nagibal zdaj na levo, zdaj na desno. Glejte! Pa je obliznil drobno slamico; slamica se je skrivila in je vzplapolala. Z njo pa so vzplapolale sosedne slamice — in trenutno je bila vsa plevnica v ognju. Črn, gost dim je napolnil vso čumnato, da je pričel Kocelj nehote kašljati. Naglo je odprl duri in se je ustavil še za trenutek tam na pragu in se je ozrl nazaj. Oj, obe plevnici sta že goreli v silnem plamenu, ki se je spenjal kvišku in je poželjivo lizal leseni, prepereli strop.

»Hehe!« se je posmejal Kocelj. »Zdaj pa imaš mojo bajto! O, le prodaj jo za pet grošev, če moreš! Pa tudi pome pridi in me išči na pogorišču! Dobro te je namazal Jankov Kocelj. Pa si še nekaj gozbez dal in govoril, da sem bedast in neumen. Zdaj boš pač drugače govoril. Pa ti je prav — hopsasa! Zakaj si pa tako grd in hudoben?«

Še enkrat se je Jankov Kocelj posmejal, potem pa je zdrvel iz bajte. Na vso sapo je bežal preko travnika proti gozdu in se ni niti

ozrl nazaj. Jutranji mrak je še pokrival zagorsko dolino, in petelini so glasno peli na vasi. A nebo tam na vzhodu je bilo že vse rdeče. Visoki snežniki so se že srebrno svetili v vstajajoči zarji ranega pomladnega jutra... Kocelj je že pritekel do goščave in šele zdaj se je okrenil in je pogledal na rodno bajto, ki jo je komaj razločeval

v sivem mraku. Mislil je, da je ogenj že pogledal skozi streho. Toda motil se je — bajta je bila vsa črna in niti najmanjšega plamenčka ni bilo nikjer.

Kocelj se je začudil in zavzel: »To pa je resnično čudno. Nemara pa se ogenj ni prijel in sta zgoreli samo siromašni plevnici. Na, pa

sem se veselil prezgodaj, in krivogledí stric nazadnje vendarle še proda bajto za pet grošev. Da nisem mogel bolje podkuriti!»

Toda Kocelj je kar umolknil, zakaj tisti trenutek se je zasvetilo sredi sivega jutranjega mraka, in Kocelj je razločno videl rdeč plamen, ki je siknil iz bajte in se je spel visoko nad streho... »Aha — hopsasa!« je dejal Kocelj in si je mel roke. »Ogenjček bo pa le malo ponagajal krivogledemu stričku in tudi strašnemu biriču bo napravil sive lase. Pa sem že mislil, da je bil ves moj trud zaman... Koceljček, zdaj pa le beži v goro, kolikor te noge nesó! Lahko se zgodi, da se stric in strašni birič zapodita za tabo in te ujameta. Pa bo nemara birič zavihtel nad tabo sabljo, ker si zažgal bajto. In tvoja glava ti bo odletela in se strkljala po klancu...«

Kocelj je poslušal samega sebe in se je zaprašil v goščavo. Kmalu je dospel do steze, ki se je vila po visoki gori navkreber. Temno je še bilo pod košatimi, širokimi smrekami, a vendar je Kocelj dobro in natanko razločeval strmo, z gosto travo poraslo stezo in se ni niti enkrat spotaknil. Visoko je že bil v gori in je dospel na prostorno goličavo, od koder se je lepo videlo v dolino in na zagorsko vas, ki je stala sredi dolinice. Zdaniilo se je že in solnce je že prihajalo izza strmih gorá, pokritih z belim snegom. Na goličavi se je Kocelj ustavil, da se malo odsope. Ozrl se je doli na vas, na rodno bajto se je ozrl in je videl velik ogenj, ki je objemal vso bajto. Prav dobro je razločeval ljudi, ki so se gnetli okrog bajte in so poizkušali pogasiti ogenj, seveda brez uspeha. Jankovemu Koclju je to vse tako ugajalo, da je ploskal z rokami in se je neprestano smejal... »O, le gasite!« je govoril. »Saj vam vse skupaj nič ne pomaga. Dobro je zakuril Kocelj, dobro, vam rečem — hopsasa! Nemara gasi tudi krivonogi striček iz Podkuž in piha od strašne jezice, da bi pogasil ogenj. Pa tudi divji birič maha s krivo sabljo, da bi posekal ogenj. O, le naj! Dobro vaju je nakuril Jankov Kocelj, da se ga bosta vedno spominjala. Posebno pa ti, striček s križastimi očmi! Pod nosom se obriši! Le utakni si v žep pet belih grošev, ki si jih hotel izkupiti za mojo bajto, le, če moreš! Groši so se ti izpremenili v črno oglje...«

Solnce je pogledalo izza belih gorá, in tedaj je ugasnil ogenj. Koča se je sesula, sesula v prah in črno oglje — in Jankov Kocelj je bil brez doma... A ni mu bilo žal tega, o, Jankov Kocelj je bil tako zadovoljen, da je zažvižgal, ko je videl, da se je bajta sesula. Obrnil se je in je pričel stopati navkreber po ozki stezi in si je žvižgal na ves glas. Prav nič ga ni težila culica na hrbtu, tudi v srcu ga ni prav nič težilo. Saj je dobro vedel in je bil prepričan, da je zdaj konec težkemu in siromašnemu njegovemu življenju. Še to goro bo prekoračil, v Ratečah bo počakal na vlak in se popeljal v mesto. Tam pa so sami dobri ljudje, dobri, kakor je naša Jelica. Lepo ga sprej-

mejo in ga pogosté. In dobro se mu bo godilo, kakor se nikdar ne godi kraljeviču iz devete dežele Kolovozije...

Jankov Kocelj je dospel že iz smrekovega gozda in je zašel med nizko, krivenčasto rušje. Steze tu ni bilo nikjer več in Kocelj si je moral delati sam pot med goščavo. A ni se upehal in tudi utrudil se ni. Le tu pa tam se je ustavil za nekaj trenutkov, da se malo odsope. Toda tudi rušje se je redčilo vedno bolj, in Kocelj je zagledal nevisoko nad sabo golo, sivo skalovje, ki je strmelo nemo in grozeče proti modremu nebu. Skalovje je bilo polno širokih razpok, ki pa so bile do vrha napolnjene z belim, zamrzlim snegom.

»Aha, že sem vštric Črne lope,« si je dejal Jankov Kocelj. Obstal je in gledal na strašno skalovje. »Lani me je tu gori kakor divjega razbojnika zaprl v ječo sam sodnik Vitranec. No, pa mi ni bilo nič hudega. Prisluzil sem si vsaj pošteno obleko, ki mi jo je sešil krojač Turenček in ki jo nosim še danes. Tam je tudi pritlikavec Brinceljček, ki ima tako lep nosek, da se mu v gozdu posmehujejo vsi smrekovi storži... Skoro bi rad stopil v Črno lopo, da pogledam, kako in kaj je tam. Brinceljčka bi potipal po lepem nosku, da bi pritlikavec vriskal in vreščal in skakal — hopsasa!«

A Kocelj je zmajal z glavo, ker je vedel, da se mu mudi. Zato pa je spel naprej ob širokem, debelo zamrznjenem sneženem plazu. Strmo se je spenjala tu gora do samega skalnatega vrha. Kocelju je jel liti znoj z obraza in sapa mu je že skoro pohajala, ko se je plazil po malone navpičnem obronku. A omagal ni, ker je vedel, da bo skoro vrhu gore. Porival se je z vsemi močmi naprej in se ni zmenil za znoj, ki mu je kapal s čela. Širokega plazu še vedno ni bilo konca. Peščena tla so postajala vedno bolj kamenita; naposled so pa kar prestala. In pred Kocljem so se dvignile visoke, navpične skale in so mu zaprle zložno pot.

»Glejte, pa sem že tik pod vrhom,« se je razveselil Kocelj. »O, ne ustrašijo me te skalice. Lepo jih preplezam. Saj znam plezati kot divja koza ali pa še bolj. Samo da pridem na vrh — navzdol pa pojde kakor blisk. In čez dobro urico bom že v Ratečah in na vlaku... Koceljček, hajdi na skale in ne daj se zaradi plezanja osramotiti od divjih koz...«

(Dalje prihodnjič.)

